

2. Динаміка підготовки фахівців (за спеціальностями) інституту культури за період 1979–1998 років // Там само. — С. 57–59.
3. О мерах по улучшению культурного обслуживания сельского населения: Пост. ЦК КПСС и Совета Министров СССР — 07.02.1978 г. — №63 // Правда, 1978. — 7 февр.
4. Поточний архів Рівненського факультету НАКККіМ за 2008 рік та Основні статистичні показники діяльності галузі культури і туризму Рівненської області за 2008 рік. — Рівне, 2009. — 19 с.
5. Ясьмо В.Д. Кузня кадрів культури і мистецтв західного регіону України // Творчістю окрилені. Рівненському державному інституту культури — 20 років / В.Д. Ясьмо. — Рівне: Волинські обереги, 1999. — С. 37–59.

УДК [130.2:001] (477)

О. В. КРАВЧЕНКО
O. V. KRAVCHENKO

КУЛЬТУРОЛОГІЯ У ВИМІРАХ ТРАДИЦІЙ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

CULTURAL STUDIES IN THE DIMENSIONS OF ACADEMIC CULTURE TRADITIONS

Аналізуються проблеми ідентифікації культурології в контексті змін в академічній культурі України.

Ключові слова: культурологія, академічна культура, етос науки, наукова парадигма, культурологічна освіта.

Анализируются проблемы идентификации культурологии в контексте изменений в академической культуре Украины.

Ключевые слова: культурология, академическая культура, этос науки, научная парадигма, культурологическое образование.

The article analyses the problems of cultural studies identification in the context of changes in the academic culture of Ukraine.

Key words: cultural studies, academic culture, ethos of science, scientific paradigm, culturological education.

У сучасному освітньо-науковому дискурсі культурологія є достатньо суперечливою. З одного боку, вона визначає методологічні обрії соціально-гуманітарного знання. З іншого, усвідомлюється як спадкоємиця академічного андеграунду останніх радянських десятиліть. Водночас дискусії щодо дисциплінарної ідентифікації культурології стають приводом для переосмислення змін у соціально-гуманітарних науках загалом. Одним з недооцінених аспектів цієї динаміки є специфіка сучасної академічної культури України.

Поняття «академічна культура» покликане виявити ті особливості існуючих освітньо-наукових систем, які дозволяють

сприймати їх як специфічне культурне явище. Здебільшого йдеться про європейські освітні традиції, які відображають цінності та норми, що культивувалися в університетах. До традиційних європейських академічних цінностей, зазвичай, належить: інтелектуальна свобода та соціальна відповідальність; дотримання моральних критеріїв в оцінці процедури та результатів досліджень; право дослідника вільно висловлюватися стосовно наукових та етичних проблем дослідження; самоцінність інтелектуальної праці незалежно від отриманого результату.

Загалом це відповідає моделі наукового етосу Р. Мертона. За першими англійськими літерами кожної з її складових академічна етична система записується як «CUDOS». С — Communism (колективізм: відкритість результатів досліджень для наукового товариства). U — Universalism (універсалізм: оцінка дослідницької діяльності має відповідати критеріям науки незалежно від статусу, національності вченого, статі та ін.) D — Disinterestedness (безкорисність: відсутність особистої вигоди). OS — Organized Skepticism (організований скептицизм: критичне ставлення до наукових ідей та результатів досліджень) [7, с. 771-772]. Отже, критичне мислення, академічні (інтелектуальні) свободи, відданість інтересам справжнього знання, визнання науковим співтовариством — усе це є тими універсальними цінностями, які можуть бути орієнтиром у визначенні стану академічного середовища. Зрозуміло, що в реальній практиці ці норми представлені у доволі варіативному вигляді. Тому з'ясування співвідносності національних інтелектуальних традицій та загальних принципів академічної культури потребує врахування ширшого контексту, ніж той, що утворюється наукою.

Сутнісні характеристики науки про культуру, її основи, предмет, дослідницькі методи неодноразово ставали предметом дискусій, особливо серед російських учених, котрі впродовж минулих двадцяти років сформували корпус текстів, що надають можливості визначити певні підходи до вирішення проблеми академічної ідентифікації культурології. В Україні ці питання починають активно обговорювати лише останнім часом. Проте наскільки поняття «українська культурологія» має перспективу отримати переконливе методологічне підґрунтя, поки що залишається відкритим. У контексті динаміки академічної культури спірним аспектом культурології є ступінь її відповідності науковим традиціям. Вочевидь, саме в цьому контексті варто було б шукати відповідь на питання щодо нереалізованості ідеї Л. Вайта, котрий наприкінці 40-х рр. XX ст. анонсував нову наукову дисципліну, яка мала акумулювати традиції антропології щодо дослідження культури. Російські дослідники звертають увагу й на спадкоємність пострадянської культурології щодо російської гуманітаристики

часів СРСР [3; 10]. Очевидно, що в такому разі слід зважати на проблему соціальної детермінованості науки, зокрема на особливості взаємозалежності влади та науки в різних соціально-політичних реаліях.

Традиції формування академічних традицій у країнах Західної Європи та США, з одного боку, а також СРСР та колишніх соціалістичних країн, з іншого, є відмінними. Радянська академічна система передбачала не тільки системний державний контроль за діяльністю вчених, а й втручання в науку, корегування рівня її соціальної престижності та визначення перспектив розвитку. Проте питання полягає не стільки у функціях влади щодо науки, а в здатності самої академічної спільноти до самоорганізації. Слід зважати й на функціональну невід'ємність наукової та освітньої практики. Дискусії щодо реформування освіти у зв'язку з розробкою декількох проектів Закону «Про вищу освіту», дають підстави для виділення концепту «радянська наука» як такого, що не тільки відображає реалії наукової культури часів СРСР, а й уособлює певний тип корпоративної культури в пострадянській вищій школі.

Радянська наука є своєрідним явищем, за формальними ознаками цілком співвідносним із зарубіжними аналогами, але побудованим на принципово інших світоглядних засадах. Функціонально вона була зорієнтована не стільки на забезпечення стратегічних інтересів суспільства, скільки на вирішення нагальних потреб держави. Сутнісною характеристикою організації радянської науки є відсутність того ступеня автономії академічної спільноти, який гарантує їй модернізацію за «класичними зразками», описаними Т. Куном, Р. Мертоном та іншими дослідниками еволюції науки. Нагадаймо, що комплекс критеріїв, за якими стосовно інтелектуальної діяльності доцільне використання поняття «наука», у другій половині ХХ ст. вже звично називається «парадигмою». Зокрема, це поняття передбачає певний ступінь сформованості знання відповідно до домінуючих критеріїв раціональності. Поняття «парадигма» Т. Кун та його послідовники тлумачили як логічно несуперечливе, доказову систему тверджень, основою якої є досвід. Дослідник розглядав парадигму в трьох її вимірах: як світоглядну основу наукових теорій; як «дисциплінарну матрицю»: сукупність цінностей, норм, зразків поведінки науковців; як методологічний шаблон для вирішення власне дослідницьких проблем. Реальна ж наукова практика зводилась ним до апробації парадигми, що мало наслідком накопичення критичної суми фактів, які не могли бути адекватно зрозумілими в існуючій системі. Це, на думку Т. Куна, спричиняє «наукову революцію» — зміну парадигм [4]. Ідеться про конфлікт між поширеністю існуючої парадигми та неефективністю її впровадження. Тобто сумніви

в спроможності існуючої системи результативно вирішувати наукові проблеми викликають прагнення до її вдосконалення, а згодом і відмову від неї, що приводить до заміщення однієї парадигми іншою. Це нагадає прийняття нової релігії. У цьому процесі неабияку роль відіграє переконання вчених у правильності використаних ними дослідницьких методів та віра у відповідність наукових результатів реальності. Отже, парадигму можна тлумачити як своєрідну ідеологію наукового середовища.

Звичайно ж, як і будь-яка концепція, ця є лише моделлю реального процесу, який не заперечує можливість співіснування декількох парадигм. До того ж, не слід недооцінювати політичну детермінованість наукової діяльності. Слід мати на увазі, що гіпотеза Т. Куна побудована на історії експериментальних природознавчих наук, які власне і є наукою в європейському інтелектуальному контексті. У гуманітарних системах знання ідеологічний чинник завжди превалює. Поняття «парадигма» в кунівському сенсі не може бути беззастережно застосоване щодо них: надто різноманітними за концептуальними настановами є такі інтелектуальні практики.

Проте слід зважати на наукові традиції, які характеризують певне національне наукове середовище. Це поняття передбачає не лише суто інструментальні аспекти наукової практики, а й її відповідність існуючим суспільним стандартам. У радянському середовищі гуманітаристика утворювала певну галузь — суспільствознавство зі своєю ієрархією наук. Якщо мати на увазі їх методологічну, організаційну та соціальну цілісність, можна стверджувати, що вона утворює своєрідну субкультуру. Тому поняття «парадигма» щодо неї, хоча і з певними зауваженнями, але все ж може бути використано. Не ставлячи під сумнів значущість здобутків радянської науки, маємо звернути увагу на те, що академічне середовище загалом будувалося відповідно до основних принципів політичної організації суспільства. Серед його особливостей — значимість символічної складової (всілякі почесні звання, державні відзнаки, премії та ін.) У гуманітарних науках поруч із проблемами, які викликали справжній науковий інтерес, чимало тем були відверто кон'юнктурними, цінність яких полягала лише в самому процесі їх описування. Наприклад, проблематика «наукового комунізму» є не більше ніж апологетикою «світлого майбутнього». «За роки всебічного, по-суті, тотального впливу на історичну науку під час «партійного керівництва» нею сформувався цілком певний тип історика, котрий навчився сприймати це керівництво як щось само собою зрозуміле. Більше того, склався тип активного історика-бійця, котрий прагнув такого керівництва і який відчував себе ніяково без нього» [1]. По суті, йшлося про своєрідну технологію моделювання актуальних

змістів, використовуючи ті самі факти, що були в історичному науковому обігу, з тією різницею, що ішлося про сучасність, а не про минуле.

Загалом, представники радянських соціогуманітарних наук різною мірою (в залежності від фаху) мали забезпечувати такий же ідеологічний супровід будь-якій інтелектуальній практиці, як представники «історії КПРС» або «наукового комунізму» в історичній сфері. Марксистсько-ленінська методологія при цьому була не лише «теоретичною базою» дослідження, а й своєрідною демонстрацією авторської лояльності до режиму. Ступінь раціональності самої наукової практики також залежала не лише від сумлінності або професіоналізму науковця, а й того соціального контексту, ступеня суворості «ідеологічного клімату», в якому відбувалася його діяльність. Щоб переконатися в цьому, варто звернути увагу на тематику та лексику, наприклад, історичних досліджень упродовж формування комуністичної цивілізації. При цьому не слід забувати про той «технологічний прорив» СРСР, який дає підстави для визнання факту своєрідної радянської модернізації.

Науку як раціональний спосіб формування знань за певних умов можна розглядати як важливу складову суспільної динаміки. У тлумаченні М. Вебера — одного з фундаторів ідеї модернізації — її зміст полягає в раціоналізації соціальної практики. Вартим уваги є те, що сама модернізація фактично має декілька можливих сценаріїв. У країнах Європи — середовищі «класичної науки» — цей процес виглядає, як органічна зміна типів раціональності, що зумовлено глибинними потребами суспільства. Зміни, які в них відбуваються, є дуже нерівноцінними за змістом та не завжди адекватними меті за механізмами їх упровадження. Результати «некласичної» модернізації суспільства є доволі суперечливими за наслідками і не тільки не збігаються з класичними її зразками, а й викликають питання щодо ступеня органічності й оригінальності. Так, розмірковуючи про роль радянських практик і норм у пострадянській науці, російський медієвіст П. Уваров зазначав: «Основною родимою плямкою «радянськості» я вважаю відносну слабкість інституціональних підстав функціонування наукової спільноти. Цим підставам не дали розвинутися через гіпертрофовану дію зовнішнього чинника. Зокрема співтовариство належним чином не виконує найважливішої функції корпоративного самоконтролю» [9]. Наприклад, поняття «академія» або «університет» по-різному усвідомлюються в європейському та радянському соціальних контекстах. Більше того, конфлікт інтерпретацій має продовження в наш час, коли після розпаду СРСР колишні радянські республіки не тільки успадкували наукову й освітню інфраструктуру, а й принципи їх діяльності та

критерії її оцінювання, вироблені в минулому, а також своєрідний корпоративний етос, у якому норми адміністративного «демократичного централізму» радянського зразка зберігають свою організуючу функцію.

Незважаючи на те, що Україна офіційно прагне інтегрувати в європейське освітнє середовище, донині зберігається немало перешкод щодо визнання вітчизняними ВНЗ дипломів викладачів, які є випускниками провідних європейських та американських університетів. Характерно також, що на тлі обговорення перспектив університетської автономії у жодному з проектів закону «Про вищу освіту» не пропонується радикальний спосіб вирішення питання, зокрема, через надання права університетським спільнотам самим вирішувати всі кадрові питання включно з обранням ректора без подальшого підтвердження його повноважень міністерством. Сама стратегія законопроектів передбачає орієнтир на збереження спадкоємності, у той час як відомо, що ефективно реформувати освітню систему з метою отримати якісно інший результат майже неможливо, оскільки інший варіант передбачає й якісно інші механізми. Тобто замість перебудови освітнього канону пропонується його стилістичне редагування.

Вочевидь причиною тому є не стільки позиція влади, скільки самої академічної спільноти, яка за роки радянської влади перетворилася на професійний цех, побудований, за словами російського дослідника М. Копосова на «ідеології професіоналізму» [5, с. 168–169]. Її суть полягає в зосередженості на технології емпіричного дослідження за умов ритуального дотримання офіційних ідеологічних настанов. Така ситуація дозволяла зберігати існуючий стан речей, проте уповільнювала теоретичний пошук. Утім, це сталося взнаки і в процесі зміни ідеологічного контексту, коли відмова від єдиної офіційної методології не позначилася на самих принципах наукової практики, продемонструвавши лише вміння зважати на політичні реалії [11, с. 42.]. «Іншими словами, — як вважає А. Портнов, — советської спадщини намагалися позбутися по-советському, таким чином, репродукуючи її, хай і в децю модифікованому вигляді... Отже, постсоветська українська гуманістика винесла з попередньої доби яскраві поодинокі (це ключове слово) приклади дотримання високих стандартів емпіричного дослідження, суто советську розгалужену й взаємопов'язану систему інституцій й глибоко засіяні зерна конформізму, уніфікації наукового стилю і державно-політичної легітимізації своїх досліджень» [8]. Зважаючи на стан сучасних гуманітарних наук в Україні, передусім історії, дослідник навіть запропонував поняття «де-модернізація». Присмак політичної ангажованості, який пов'язаний з реалізацією культурології від початку як проекту, спрямованого на вирішення перш за все політичних питань

через освітню систему, а не на «легалізацію» інтелектуального руху або наукового напрямку, привертає увагу зарубіжних науковців і часто заважає їм адекватно оцінити її пізнавальний потенціал.

Слід нагадати, що проголошення нового освітнього напрямку, а згодом і наукової галузі, відбулися в 90-ті рр. ХХ ст. Тобто культурологія є інтелектуальним проектом часів «перебудови» — періоду стрімкого економічного, соціального, світоглядного розширення радянського суспільства. Ці процеси живились, перш за все, надіями та вірою в оновлення існуючої на той час комуністичної системи за справедливими правилами. Характерним, наприклад, було прагнення відновлення «історичної справедливості», що відбулося в реабілітації та поверненні до публічного дискурсу забутих або заборонених авторів, їх творів та ідей. Зважаючи на своєрідність організації науки в СРСР як закритої академічної зони, публічна дискусія вчених, котрі мали чіткі громадянські позиції і активно демонстрували переваги «гласності» в популяризації принципу плюралізму, — уже була маніфестацією переваг «нового мислення» перед тоталітарними стереотипами. Поширеними були сподівання на руйнацію залізної завіси та початку демократизації як шляху до «нормалізації» життя. Стихійно формувалася ідея модернізації як стратегії суспільного розвитку. Це стосувалося і суспільних наук. Однак культурологія не була ані «репресованою» наукою, ані інноваційною «сенсацією», ані реальною теоретичною та методологічною альтернативою офіційній науці.

З огляду на спосіб упровадження культурології — за адміністративним рішенням влади, а не за ініціативою самих науковців, варто говорити про реалізацію ідеї, перспективність якої визначалася від початку політично кон'юнктурними міркуваннями. Це був політичний проект, який мав поступово довести свою змістову продуктивність. Але від початку нова наука покликана була комплексно вирішити культурно-ідеологічні проблеми. Ідеться про характерний для сприйняття освіти та науки 90-х рр. ХХ ст. соціально-політичний контекст, який відповідав радянським традиціям, коли ступінь сформованості науки оцінювалася наявністю в ній теоретичних підвалин для ствердження певних закономірностей, покликаних стати рецептами усвідомлення сучасності. Провідниками ідеї культурології в систему освіти стали філософи й історики. Представлені ними наукові галузі були достатньо респектабельними в інституціональному та теоретичному аспектах і сприймалися природною основою наук про культуру. Маючи розгалужену освітню та академічну складову і не виходячи за межі власних методів, ці інтелектуальні практики тривалий час забезпечували ідеологічне держзамовлення, проте мали

чималий проблемно-тематичний «люфт», який надавав науковцям певний простір для внутрішньої міграції. Природно, що за часів глибоких суспільних трансформацій історичне та філософське знання сприймалися як такі, що підлягали фундаментальній ревізії. Культурологія за цих умов мала б стати своєрідною популярною версією вже сформованих за радянських часів концептів, але в ширшій теоретичній перспективі — на тлі процесів цивілізаційних змін. Саме цей методологічний формат притаманний першим підручникам з культурології. У зв'язку зі специфічною соціально-культурною ситуацією, яка склалася на початок 90-х рр. ХХ ст., культурологія стала приводом для самоідентифікації наукових маргіналів як тих, котрі намагалися вийти за межі існуючих з радянських часів канонів, так і для офіційних «генералів» у науці та вищій школі.

Характеризуючи українську модель «посткомуністичного розвитку» початку 90-х рр. ХХ ст., Е. Головаха та Н. Паніна визначають її «напіввідкритість», з очевидним рухом до відкритості по лінії політичних свобод та вкрай незначним — в економічній сфері [2]. Це модель соціалістичного суспільства без комуністичної ідеології з регульованою державною економікою та стихійними ринковими відносинами. У політичній практиці сутнісні ознаки цієї моделі набули втілення в «консервативно-охоронній» стратегії влади щодо розвитку держави та суспільства, яку можна вважати на першому етапі змін такою, що виправдала себе з огляду на збереження внутрішньополітичної стабільності. Основною проблемою, яку намагалася вирішити політична еліта, полягала в збереженні соціального балансу через мінімізацію соціальних змін. Тривалий час основним документом, який регулював діяльність ВНЗ, наприклад, було «Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», яке є термінологічно модернізованим варіантом радянського аналогу. Але при тому, що зберігалися «старі» структури та механізми реалізації влади, не заперечувалося виникнення нових форм забезпечення соціальних потреб та інтересів. У сфері науки це відбилося у створенні незалежних наукових центрів, поширенні грантової системи підтримки наукових проектів тощо. В освітній галузі — у появі комерційної освіти та розширенні переліку навальних напрямів і спеціальностей. Принципової альтернативи вже існуючій системі освіти, як виявилось, комерційні освітні проекти не становили. Проте сам факт їх існування, як ознаки поліваріантності, недооцінювати теж не можна.

Вища школа за радянських часів була однією з небагатьох сфер, у якій інтереси держави та суспільства майже збігалися: освіта виконувала роль ефективного соціального ліфта та була способом нобілітації тих груп, які вже набули привілейованого

статусу. Важливо зважати й на те, що система освіти, як і наука, не утворювали монолітної системи, будучи розділеними за відомчими ознаками. Це була радше сукупність корпоративних субкультур, які відображали різні стилістичні особливості державної організації освіти. В організації освіти «у сфері культури та мистецтва» донині зберігається упереджене, а подекуди зневажливе ставлення представників «високих мистецтв» — консерваторій та мистецьких академій — до «ВНЗ культури», які з радянських часів були орієнтовані на підготовку фахівців просвітницького спрямування. Сама їх номінація відображає радянську парадигму культури, у якій культурницька діяльність не є самодостатньою. Структуризація освіти втілює офіційне сприйняття культури в його ієрархічному варіанті, де «взірцева» культура має виконувати соціально корисну просвітницьку функцію. Але творення та популяризація зразків високого мистецтва були розведені й на рівні системи вищої освіти.

Культурологія за відсутністю наукових традицій, фахівців, організованої системи дослідницької практики, а також чітких уявлень про критерії її науковості виявилась навіть відкритішою для дилетантів, ніж філософія. Неминучий у такому разі методологічний різнобіг реабілітується як ситуація, яка є органічною самій «природі» культури. З часом відсутність будь-яких канонів культурологічного дослідження вже сприймалася як норма, яка начебто відображала провідні світові тенденції в методології. Символічно, що культурологічне знання посіло вакантне місце в переліку нормативів вищої школи після вилучення з нього таких одіозних предметів, як «Науковий комунізм», «Історія КПРС», «Діалектичний та історичний матеріалізм». Тобто культурологія як наука про культуру мала б відігравати роль своєрідного «лікнепу» нової ідеологічної системи. Проблема полягала в тому, що сама нова ідеологія не була вибудована.

Слід зважати й на те, що інституціоналізація культурології відбувалася вже в умовах розпаду СРСР та формування незалежних держав. Більшість з них, не маючи власної державної традиції, конструювали свою історію і формували нову ідентичність на основі радянського менталітету громадян, у якому дуже живучими виявилися соціалістичні (утопічні) ідеологічні матриці. Пропагандистський потенціал культурології як освітньої дисципліни активно використовувався в усіх пострадянських країнах, де вона почала формуватися. Оскільки за своїм призначенням система освіти може продукувати лише певний спектр актуальних для суспільства парадигм, місце культурології в переліку обов'язкових дисциплін визначалося можливістю її використання для формування національної ідентичності. «Пострадянська думка породила нову, своєрідну «культурологію»,

котра конститується як філософська дисципліна зі схильністю до транс-історичних узагальнень і з особливим інтересом до геополітики», — зауважує інший дослідник еволюції культурологічної методології [10, с. 14]. Красномовною є дифузія культурології від початкової редакції — «Українська та зарубіжна культура» — через «Культурологію» — до «Історії української культури». Її «охоронна» місія полягала в можливості виходу з глухого кута дискусії «непримирених» ідеологій і максимальному розширенню обріїв мислення про історію та сучасність, у першу чергу в контексті націєтворення.

Оскільки освітня та наукова системи в пострадянські часи попри адміністративне послаблення існували за інерцією, перші осередки спеціалізованої підготовки фахівців з культурології виникли в інститутах культури. З одного боку, це можна було б вважати цілком інноваційним кроком: наукова практика мала повернутися до ВНЗ — так, як це є в усьому світі. У подальшому ж реальна практика опрацювання культурологічного знання стала мотивом реформування цих інституцій, оскільки формально визначились контури наукового підґрунтя діяльності в «галузі культури». Слід нагадати, що основним спрямуванням інститутів культури від часів їх заснування була так звана культурно-освітня робота, тобто підготовка «працівників ідеологічної сфери» — агітаторів та пропагандистів, основними засобом яких була масова художня творчість. З іншого боку, така локалізація культурологічних студій обмежила соціальні перспективи культурології: представники цього фаху понині в масовому сприйнятті є представниками занепадаючої державної культурно-просвітницької інфраструктури. До того ж виявляється, що фактично «культуролог» — це номінально існуючий, але нелегітимізований у соціальному сенсі фах.

Парадоксальність ситуації полягає в тому, що сама ідея культурології виявилась цілком підтриманою державою, але, вочевидь, не зовсім адекватною очікуванням суспільства. Попри освітню та наукову інституціоналізацію в Україні вона й сьогодні офіційно не сприймається в контексті реальної суспільної практики. Підтвердженням тому є відсутність професії з такою назвою в переліку професій в Україні. Це певною мірою живить думку численних скептиків, які ставили під сумнів об'єктивні підстави для існування культурології та вважали її суто ідеологічним продуктом, який варто сприймати лише як переобрамлення того ж методу та системи знань, що існували за радянських часів у системі суспільно-політичних дисциплін. Проте не можна недооцінювати й того, що з упровадженням культурології існує певна перспектива для глибоких трансформацій, пов'язаних з переосмисленням культури. Зокрема, йдеться про розширення контекстів її

сприйняття та врізноманітнення дефініцій, які використовуються для уточнення її змісту.

Отже, аналіз стану культурології розкриває взаємозалежність наукового дискурсу із суспільними інтересами, а також з культурними та політичними аспектами освітньої практики. Загалом, за сукупністю характеристик та стратегією легітимації культурологію можна вважати феноменом, що відображає специфіку пострадянської інтелектуальної ситуації. Вона передбачала вихід за межі стагнаційних радянських ідеологічних парадигм без суттєвого переосмислення змісту самої ідеологеми знання про культуру. Радянський науковий канон не стільки замінювався, скільки доповнювався подібними ідеологічними реконструкціями. Вочевидь, метаморфози, які переживає культурологія впродовж останніх десятиліть, свідчать про те, що вона була покликана вирішити не стільки власне наукові проблеми, скільки «зміксувати» очевидну кризу існуючих традицій організації науки і насамперед врегулювати стосунки між ідеологією та методологією. За відсутності очевидних наукових передумов та у зв'язку з епістемологічною аморфністю, яка характеризує сучасний стан культурології, її можна розглядати як культурно-політичний проект. Ідеться про реалізацію дисциплінарної «влади» знання певного змісту та виду. Культурно-політична місія культурології, на наш погляд, полягає, по-перше, у визначенні теоретичного простору формування нової суспільної парадигми культури; по-друге, у спонуканні до принципово іншої академічної культури, яка б була позбавлена крайнощів ідеологічної ангажованості.

Список літератури

1. Афанасьев Ю. Феномен советской историографии [Электронный ресурс] / Ю. Афанасьев. — Режим доступа: http://www.yuri-afanasiev.ru/articles/book_2000_19_t3_fenomenist.htm — Загл. с экрана.
2. Головаха Е. Основные этапы и тенденции трансформации украинского общества: от перестройки до «оранжевой революции» [Электронный ресурс] / Е. Головаха, Н. Панина // Диалог.ua. — Режим доступа: <http://dialogs.org.ua/>. — Загл. с экрана.
3. Запесоцкий А. С. Становление культурологической парадигмы / А. С. Запесоцкий, А. П. Марков. — СПб. : Изд-во СПбГУП, 2007. — 54 с.
4. Кун Т. Структура научных революций : пер с англ. / Т. Кун ; сост. В. Ю. Кузнецов. — М. : АСТ, 2001. — 608 с.
5. Копосов Н. Хватит убивать кошек! Критика социальных наук / Н. Копосов // Новое литературное обозрение. — 2005. — С. 168–169.
6. Ларюэль М. О «культурологии», или Разработка «национальной» науки [Электронный ресурс] / Марлен Ларюэль // Франко-русский научный альманах. — 2007. — № 1. — Режим доступа: <http://www.centre,fr.net/>. — Загл. с экрана.

7. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура / Роберт Мертон. — М. : АСТ, Хранитель, 2006 — 873 с.
8. Портнов А. Наукове середовище і академічна культура в сучасній Україні [Електронний ресурс] / А. Портнов — Режим доступу: <http://www.anthropos.org.ua/jspui/handle/123456789/204>. — Назва з екрана.
9. Свобода у историков пока есть. Во всяком случае, есть от чего бежать [Электронный ресурс] : беседа Кирилла Кобрина с Павлом Уваровым // Неприкосновенный запас. — 2007, — № 5(55). — Режим доступа: <http://magazines.russ.ru/nz/2007/55/sb5.html#top>. — Загл. с экрана.
10. Флиер А. Культурология для культурологов : учеб. пособие / А.Флиер. — М. : Акад. проект, 2000. — 496 с.
11. Subtelny O. The Current State of Ukrainian Historiography // Journal of Ukrainian Studies. — 1993. — Vol. 18, № 1/2. — P. 33–54.

УДК 168.522+17.022.1

В. І. ШЕВЧЕНКО

V. I. SHEVCHENKO

I. В. БОГДАНОВА-БОРДЕНЮК

I. V. BOGDANOV-BORDENYUK

НАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРНОЇ СТАНДАРТИЗАЦІЇ (НОРМАЛІЗАЦІЇ) ТА ТЕРМІНОЛОГІЗАЦІЇ У СФЕРІ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

URGENT HUMANITARIAN PROBLEMS STANDARDIZATION (NORMALIZATION) AND IN TERMINOLOGIZATION KULTUROVO-ART EDUCATION

Розглянуто проблеми гуманітарної стандартизації (нормалізації) та термінологізації у сфері освіти і культури. Проаналізовано і виявлено термінологічну плутанину в культурних текстах наукових статей, словників та законодавстві. Зазначено, що в гуманітарній стандартизації не розробляють термінологічні стандарти, що спричинює недостатній рівень термінологічної культури.

Ключові слова: гуманітарна стандартизація, термінологізація, термінологічна культура, освіта, культура, мистецтво.

Рассмотрены проблемы гуманитарной стандартизации (нормализации) и терминологизации в сфере образования и культуры. Проанализировано и выявлено терминологическую путаницу в культурных текстах научных статей, словарей и законодательстве. Отмечено, что в гуманитарной стандартизации не разрабатывают терминологические стандарты, что вызывает недостаточный уровень терминологической культуры.

Ключевые слова: гуманитарная стандартизация, терминологизация, терминологическая культура, образование, культура, искусство.